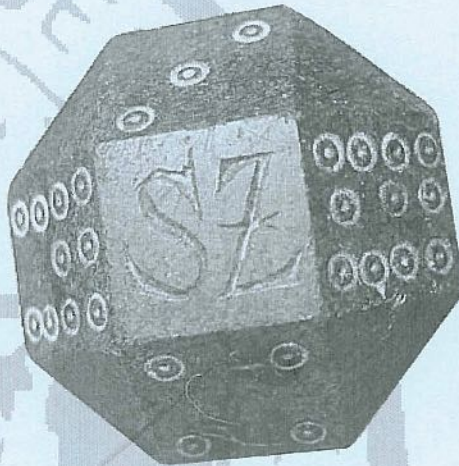

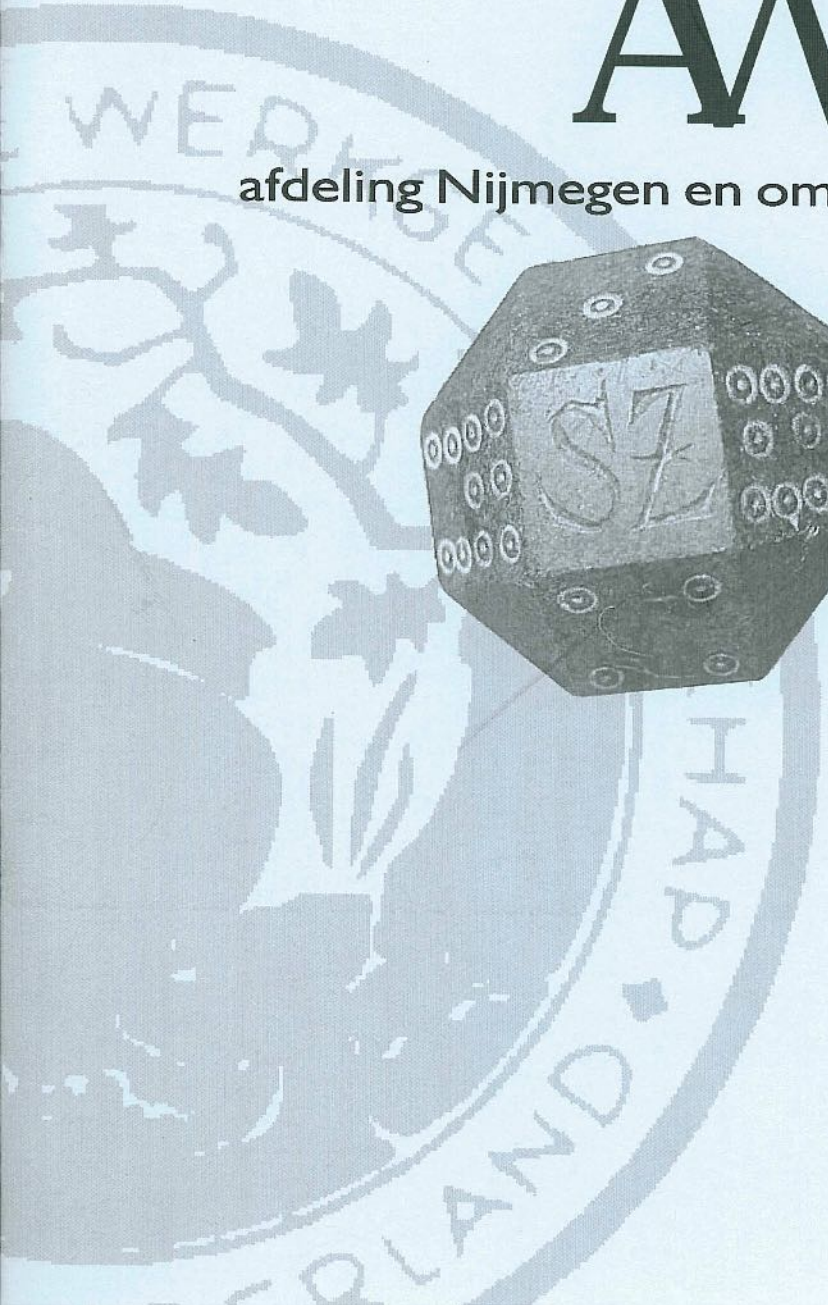

AVR

afdeling Nijmegen en omstreken

JAARVERSLAG

**DE WATERPUT VAN
SLOT DODDENDAEL**
Echo's uit het verleden
Peter Seinen,
Stichting Mergor in Mosam

Inleiding

De inpandige waterput van slot Doddendael bij Ewijk werd al tientallen jaren niet meer gebruikt voor

*Afb. 1
Slot Doddendael, gezien vanuit
zuidoosten*

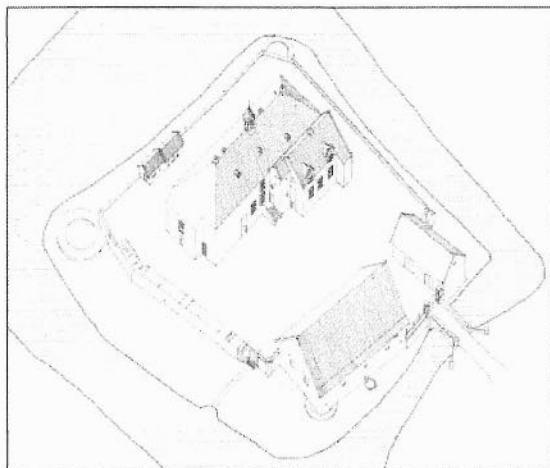
waterwinning en was verwor-
den tot een stinkende afvalput.
Met de benodigde schoonmaak-
beurt zou mogelijk waardevolle
archeologische informatie
verloren kunnen gaan. Daarom
werd door de stichting Mergor
in Mosam een verkenning
uitgevoerd om de dikte en
samenstelling van de afval-
laag te bepalen. Tevens werd
bekeken of de fundering van de
put uit geschikt eikenhout

bestaat, zodat een scherpere
(dendrochronologische) datering van
de bouw van het slot verkregen zou
kunnen worden.

Korte historie

Het oudste gedeelte van het slot (met
de waterput) stamt uit de eerste helft
van de 14e eeuw. Tot de 17e eeuw
kent het slot een roerige geschiedenis,
waarbij het in de 16e
eeuw tot tweemaal toe
wordt verwoest (waaron-
der door Prins Maurits).
Na drie eeuwen van
afwisselend opbouw en
verval wordt het slot in
1945 verlaten en zet het
verval in tot het in 1972
gerestaureerd wordt en
zijn huidige bestemming
als horecagelegenheid
krijgt.

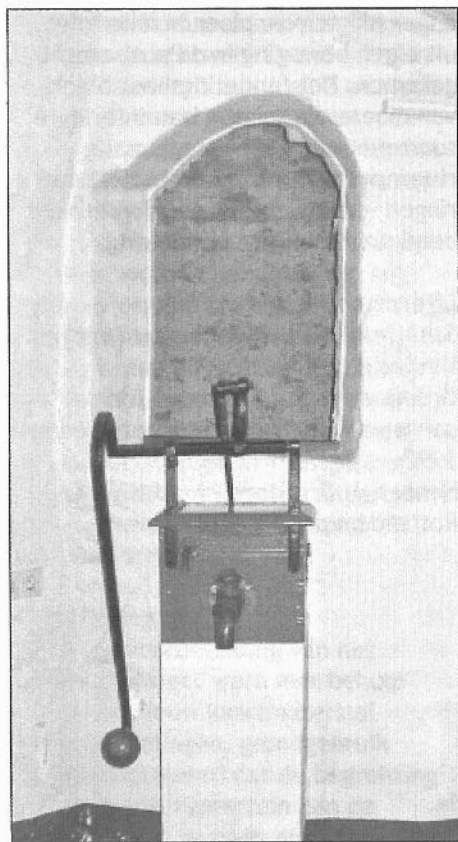
*Afb. 2
Een schets in
vogelperspectief*

De verkenning

De put bevindt zich in de kelder van het oudste gedeelte van het slot (Afb. 3) en is geïntegreerd in het keldergewelf. De toegang wordt gevormd door een betrekkelijk kleine opening. Voor de ingang is een oude handpomp geïnstalleerd.

Om gemakkelijker te kunnen werken werd net boven het waterniveau een werkvlonder geïnstalleerd. Bovendien werd met een dompelpomp het waterniveau zover teruggebracht dat werken met perslucht niet meer nodig was.

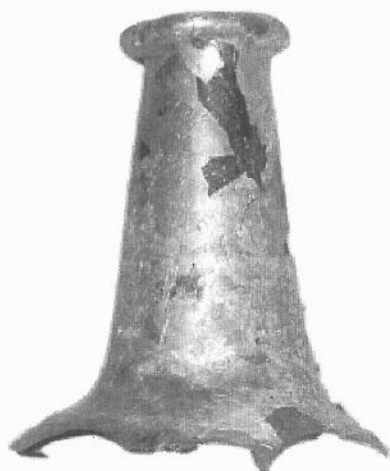
Onder de toplaag met horeca- en afbraakafval zoals glazen, bestek, kopjes, metselfragmenten, hout en spijkerresten, volgde een laag zwarte modder gemengd met zand waarin zich, naast voornamelijk afbraakafval, een paar leuke vondsten bevonden. Onder deze dunne laag volgde een kleilaag die zelf nauwelijks resten bevatte. In deze kleilaag lag de houten fundering van de putwand. Het materiaal van alle lagen werd verzameld en met de hand gezeefd. Een klein deel van de houten fundering werd vrijgemaakt en bemonsterd voor eventuele dendrochronologische datering.

Vondsten en bevindingen

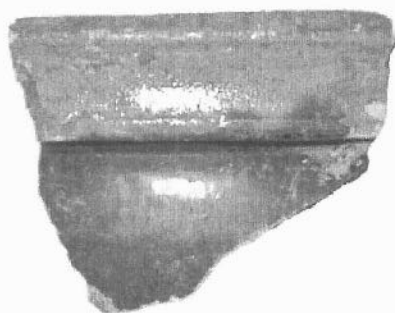
Het aantal gebruiksvoorwerpen was erg beperkt: een halsfragment van een wijnfles ("buikfles" 1600- 1700) (Afb. 4) en een tabakspijp van Abraham Boesveld (1737-1752).

Het keukengerei was beter vertegenwoordigd: diverse fragmenten van grapes (1500 tot 1800), waaronder van Tegelens aardewerk (Afb. 5), een bord Neder-Rijns aardewerk met slibversiering (1700-1800) (Afb. 6), steengoed uit Westerwald (1550-1700) en een Frankfurter tuitkan (1800-1900) (Afb. 7). Geen van de vondsten was compleet. Ze zijn dus als afval in de put gestort en er niet per ongeluk ingevallen. Ook werden wat botresten gevonden, meest slachtafval, van varken, rund, schaap en kip soms met slachtsporen. Een datering is niet uitgevoerd. Curieuzer zijn de resten van een bruine rat en een egel. Egels

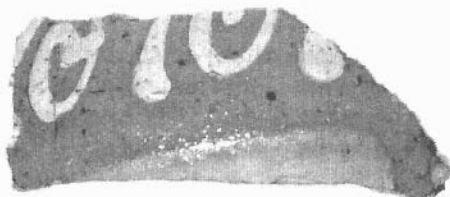
Afb. 3
Putopening met de handpomp

Afb. 4
Fragment buikfles

Afb. 5
Fragment Tegelens aardewerk

Afb. 6
Neder-Rijns aardewerk

Afb. 7
Frankfurter tuitkan

zijn geen geweldige klimmers en het ongelukkige exemplaar is zeker niet uit eigen beweging in de put terecht gekomen. Het funderingshout bleek van moeraseik te zijn, een inferieure soort met een zeer onregelmatig ringenpatroon. Het aantal bruikbare ringen was bovendien te beperkt voor dendrochronologische datering.

Literatuur

Schulte, A.G., *Het Rijk van Nijmegen, Westelijk gedeelte*, 1985

Groeneweg, G., *Bergen op Zooms aardewerk, Stichting Brabants Heem*, 1992

Henkes, H.E., *Glazen zonder glans, Rotterdam papers (9)*

GEBIED 6000, DE FYSIEKE BESCHERMING VAN EEN WETTELIJK BESCHERMD MONUMENT IN DE MAAS BIJ CUIJK

Dr. Martijn Manders,
RACM en Mergor in Mosam

In 2005 zijn mogelijke kaderesten uit de Romeinse tijd (4de eeuw na Chr.) in de gemeente Cuijk fysiek beschermd. De vindplaats, gebied 6000 geheten, is al vele jaren geleden ontdekt en in kaart gebracht door de amateur-archeologen van de Stichting Mergor in Mosam, lid van de Landelijke Werkgroep Archeologie Onderwater.

Gezegend Cuijk

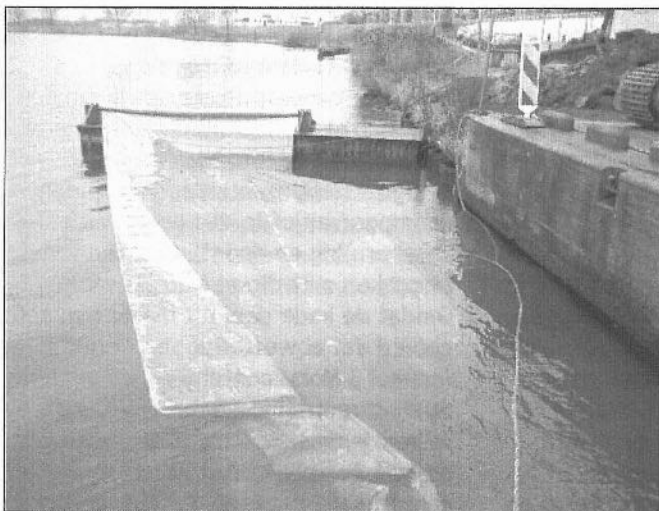
Zoals velen weten is Cuijk gezegend (al is dat maar van welke kant je dat bekijkt) met een enorme hoeveelheid aan overblijfselen uit de Romeinse tijd. Eind jaren 50 van de twintigste eeuw kocht het Rijksmuseum voor Oudheden in Leiden van een antiquair uit Nijmegen al voorwerpen die langs de

Maas in Cuijk waren gevonden. Het ging toen om een zwaard, een speerpunt en een werpspies. In de jaren 60 van de twintigste eeuw vond groot-schalig onderzoek plaats in en rondom de resten van het Romeinse castellum te Cuijk en in de jaren 90 richtte het onderzoek zich op een brug over de Maas uit diezelfde periode (waaronder het nu nog altijd onder water aanwezige gebied 2000 dat sterk aan erosie onderhevig is).

Restanten van de kade

De kade ligt direct voor het castellum en naast de brugresten. De ontdekte eiken (funderings-)palen en vondstrijke opvulling liggen net naast en in het verlengde van een nog in gebruik zijnde kade waar de allergrootste Nederlandse binnenvaartschepen aanleggen. Dit vormt direct ook de grootste bedreiging voor de vindplaats. Om af te meren draaien de schroeven van deze schepen, die soms wel meer dan 100 meter lang zijn, op volle

toeren. Bedenk dan dat de Maasbodem hier maar maximaal 4 meter diep is en het is niet moeilijk voor te stellen dat de bodem, met de kaderesten, sterk onderhevig is aan erosie. Het feit dat de vindplaats zich in een buitenbocht van de rivier bevindt,

Afb. 1
Gebied 6000

betekent dat ook de normale afwatering een eroderende werking heeft.

Het gebied 6000 (afb. 1)

Door eerder onderzoek weten we dat het gebied 6000 bestaat uit in ieder geval drie rijen eiken funderingspalen die parallel aan de oever liggen. De palen zijn zonder uitzondering aan de bovenzijde sterk verweerd, of door natuurlijke aantasting of door de scheepvaart. Tussen deze palen is op een aantal plaatsen nog een veenpakket met kiezels aanwezig. Dit is de Romeinse vondstenlaag. Hierin zijn de afgelopen jaren veel belangwekkende vondsten gedaan. Het gaat hierbij om sieraden, munten, leer (waaronder zeer mooi bewerkte schoenen) maar ook botanisch materiaal. In dit laatste zijn vier cultuurgranen aangetroffen, te weten; rogge, gierst, (waarschijnlijk) gerst en spelttarwe. Mogelijk is dit laatste graan vanuit Frankrijk aangevoerd. Dit blijkt weer uit de tussen het graan aangetroffen akkeronkruiden. Ook werden andere cultuurgewassen, ondermeer lijnzaad, koriander, (mogelijk) bonenkruid, appel en kers/morel, aangetroffen die een mooi beeld geven van de voedselcultuur aan het einde van de Romeinse overheersing in Nederland.

Funderingspalen

Er zijn ongeveer 70 funderingspalen in dit gebied ingemeten. De palen zijn gedateerd met behulp van dendrochronologie (jaarring-onderzoek). Er zijn twee perioden te onderscheiden waarin de gebruikte eiken zijn gekapt, te weten: de twintiger jaren van de vierde eeuw en

de zomer-winter van 372-373 na Chr. De laatste datering doet vermoeden dat delen van de kade in 373 na Chr. zijn gebouwd. Het hout komt uit Nederland en mogelijk Vlaanderen. Het lijkt er zelfs op dat in ieder geval een deel van het hout uit hetzelfde bos afkomstig is.

Naast de verticale palen zijn ook een paar liggende palen aangetroffen. Deze zijn niet verder onderzocht omdat ze in de vondstenlaag liggen met een laag twijgen van de grove den er over heen met daar bovenop weer een witte leemlaag. Tussen de liggers staan weer kleine houten paaltjes. In eerste instantie werd gedacht dat de twijgen Romeinse opvulling was, maar C14-onderzoek wees uit dat dit recente (60 jaar oude) beschoeiing is. Ook een grote reeks ronde paaltjes is van recente datum, maar de kleine paaltjes tussen de liggende eiken balken zouden heel goed wél Romeins kunnen zijn, dit om een balkenframe dat bovenop de verticale balken ligt, op zijn plek te houden. In een later stadium moet dit worden onderzocht.

Beschermende maatregelen

Er waren twee opties mogelijk om de belangrijke archeologische informatie die in de vindplaats besloten ligt, veilig te stellen; ex situ, door middel van opgraven of in situ door fysieke bescherming en door het maken van afspraken met direct betrokkenen. Omdat de kade deel uit maakt van een gebied dat al wettelijk beschermd is (artikel 3 Monumentenwet) en omdat nu de directe noodzaak er niet is de resten te verwijderen, is gekozen voor de laatste optie. Dit met ook in het achterhoofd dat in de nabije toekomst

het hele gebied rondom de huidige kade op de schop gaat en dat dan weer vermoedelijk zal moeten worden overgegaan op archeologische opgraving. In eerste instantie zijn afspraken gemaakt met de gemeente Cuijk en Rijkswaterstaat over de handhaving van een aanmeerverbod boven de vindplaats. Vervolgens is in goede samenwerking met de Stichting Mergor in Mosam en duikbedrijf Boeren een strategie voor fysieke bescherming ontwikkeld en uitgevoerd. De bescherming bestaat uit een afdekking in lagen met Geotextiel, vervolgens een pakket klei, daar bovenop een polipropyleen net om het klei vast te houden, gevlochten staaldraad tegen eventuele aanvaring (als het verbod aan te meren wordt geschonden) en zandzakken om het pakket op zijn plek te houden. Voordat deze lagen zijn aangebracht, is een waardestelling van de vindplaats gedaan. Na de afdekking is de fysieke toestand van de afdekking gemeten (0-meting). De vindplaats zal de komende jaren worden gemonitord door multibeam-opnamen te maken van de waterbodem en door visuele inspectie door de stichting Mergor in Mosam. We gaan er vanuit dat deze fysieke bescherming (inclusief eventuele reparaties) de komende 10 jaar een sterk vertragend effect op de degradatie van de vindplaats heeft en dat -wanneer besloten wordt tot onderzoek- er nog heel wat archeologische informatie voorhanden is om te onderzoeken.

Vervolgacties

De resten van de kade zijn op dit moment goed beschermd tegen natuurlijke aantasting. Een punt van zorg

blijft het scheepvaartverkeer. De gemeente Cuijk en Rijkswaterstaat hebben beloofd er zorg voor te dragen dat geen schip meer boven het beschermde gebied kan aanleggen. Immers, een scheepsschroef kan al desastreuze gevolgen hebben voor de afdekking. Het is van belang het gebied regelmatig te monitoren en waar noodzakelijk reparaties aan de bescherming uit te voeren. Als de huidige kade langs de Maas op de schop gaat, zal moeten worden overwogen om het gebied op te graven. Het is mogelijk dat dit al binnen een paar jaar gebeurt. Ter voorbereiding hierop zullen de wetenschappers moeten nagaan welke vragen zij denken te kunnen beantwoorden wanneer dit gebied grondig onderzocht zal worden.

Literatuur

Seinen, P., Mergor in Mosam, Onderzoek aan Romeinse vondsten uit de nabijheid van de brug bij Cuijk, in: Jaarverslag 2005 AWN-afdeling 16, pag. 42- 44.

Maassen, B., Mergor in Mosam, Haarnaalden uit de Maas, in: Jaarverslag 2004 AWN 2004 pag. 27

van den Besselaar, J., Jaarverslagen Mergor in Mosam 1996 en 2001 t/m 2004